

UDC: 323.232:159.922.27:35

DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1\(21\)-107-121](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-1(21)-107-121)

Карпа Марта Іванівна,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, тел.: +38 (067) 67 05 777, e-mail: marta.karpa@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8141-4894

Карпа Марта Івановна,

доктор наук по государственному управлению, доцент кафедры управления и бизнес-администрирования Института последипломного образования и довузовской подготовки ГБУЗ “Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника”, 76000, Івано-Франковск, ул. Шевченка, 57, тел.: +38 (067) 67 05 777, e-mail: marta.karpa@ukr.net

ковск, ул. Шевченка, 57, тел.: +38 (067) 67 05 777, e-mail: marta.karpa@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8141-4894

Карпа Марта Івановна,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Management and Business Administration of the Institute for Postgraduate Education and Pre-University Training of the Higher Educational Institution “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”, 76000, Ivano-Frankivsk, Str. Shevchenka, 57, Ivano-Frankivsk Region, tel.: +38 (067) 67 05 777, e-mail: marta.karpa@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8141-4894

АРХЕТИПНІ ЗАСАДИ МАСОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розкрито архетипні засади масової політичної свідомості. Масову політичну свідомість визначено як суб'єктивне відображення масовим суб'єктом політико-управлінських відносин, публічно-управлінської діяльності та всіх пов'язаних із ними явищ. З'ясовано, що це один з видів масової свідомості, що формується під впливом як подій політичного, так і управлінського середовищ. Публічне управління через інструмен-

ти державного управління та місцевого самоврядування здійснює вплив на формування політичної свідомості населення у частині формування політичної пам'яті, культури, думки та настроїв. Виявлено формотворчі елементи масової політичної свідомості та проаналізовано фактори впливу на її розвиток. Зокрема проаналізовані основні складові масової політичної свідомості на формотворчому рівні: політичні знання суспільства; політичне сприйняття; політична оцінка; політична готовність. Формотворчі процеси архетипних засад масової політичної свідомості відбуваються у сферах інформаційного, адміністративного та психологічного забезпечення здійснення публічного управління. Схарактеризовано особливості архетипних засад масової політичної свідомості. Архетипні засади масової політичної свідомості сформовані основними її елементами: політичне свідоме, що набуває форми політичних програм, теорій політичної системи, концепцій політичних партій, напрямів розвитку суспільства та ін.; політичне несвідоме, що виявляється у потребах, інтуїції, бажаннях мас; політичне підсвідоме. Розкрито публічно-управлінський аспект у частині здійснення можливих впливів на формування масової політичної свідомості з позиції поділу формотворчих процесів на дві фази: пасивну, яка передбачає формування політичної пам'яті, політичної культури та налаштована на внутрішньомасові потреби й уявлення; активну, яка передбачає розвиток оціночних уявлень у масовій свідомості, їх сприйняття та формування політичної готовності масового суб'єкта.

Ключові слова: архетип, масова політична свідомість, публічне управління.

АРХЕТИПНЫЕ ОСНОВЫ МАССОВОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ: ПУБЛИЧНО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. Раскрыты архетипные основы массового политического сознания. Массовое политическое сознание определено как субъективное отражение массовым субъектом политико-управленческих отношений, публично-управленческой деятельности и всех связанных с ними явлений. Определено, что это один из видов массового сознания, который формируется под влиянием как событий политического, так и управленческого характера. Публичное управление с помощью инструментов государственного управления и местного самоуправления оказывает влияние на формирование политического сознания в сфере формирования политической памяти, культуры, мысли и намерений. Выявлены формообразующие элементы массового политического сознания и осуществлен анализ факторов влияния на их развитие. В частности, проанализированы следующие основные составляющие массового политического сознания на формообразующем уровне: политические знания общества; политическое восприятие; политическая оценка; политическая готовность. Формообразующие процессы архетипных основ массового политического сознания происходят в сферах информационного, административного и психологического обеспечения осуществле-

ния публичного управления. Охарактеризованы особенности архетипных принципов массового политического сознания. Архетипные основы массового политического сознания сформированы основными его элементами: политическое сознательное, которое принимает форму политических программ, теорий политической системы, концепций политических партий, направлений развития общества и др.; политическое бессознательное, которое проявляется в потребностях, интуиции, желаниях масс; политическое подсознательное. Раскрыт публично-управленческий аспект в части возможных воздействий на формирование массового политического сознания с позиции разделения формирующих процессов на две фазы: пассивную, которая предусматривает формирование политической памяти, политической культуры и настроена на внутренне массовые потребности и представления; активную, которая предусматривает развитие оценочных представлений в массовом сознании, их восприятие и формирование политической готовности массового субъекта.

Ключевые слова: архетип, массовое политическое сознание, публичное управления.

ARCHETYPIC BASES OF MASS POLITICAL CONSCIOUSNESS: PUBLIC AND MANAGEMENT ASPECTS

Abstract. The article reveals the archetypal principles of the mass political consciousness. The mass political consciousness is defined as the subjective reflection of the mass subject of political-administrative relations, public-administrative activity and all related phenomena. It has been established that this is a type of mass consciousness that is formed under the influence of both the events of the political and the administrative environment. Public administration through the tools of government and local government influences the formation of the political consciousness of the population in terms of political memory, culture, thought and sentiments. The paper identifies the shaping elements of the mass political consciousness and analyzes the factors influencing its development. In particular, the following main components of the mass political consciousness at the formative level are analyzed: political knowledge of the society; political perception; political evaluation; political readiness. The formative processes of the archetypal foundations of the mass political consciousness occur in the spheres of information, administrative and psychological support of the public administration. The characteristics of the archetypal foundations of the mass political consciousness are characterized. The archetypal principles of the mass political consciousness are formed by its main elements: political conscious, which takes the form of political programs, theories of the political system, concepts of the political parties, directions of development of the society, etc.; the political unconscious, manifested in the needs, intuitions, desires of the masses; political subconscious. The paper describes the public-administrative aspect in terms of the possible influences on the formation of the mass political consciousness from the standpoint of the division of the formative processes into two phases: passive,

that involves the formation of the political memory, political culture, and attuned to the internal mass needs and ideas; active, that involves the development of the evaluative ideas in the mass consciousness, their perception and the political readiness of the mass subject.

Keywords: archetype, mass political consciousness, public administration.

Постановка проблеми. Загальною науковою проблемою залишаються теоретико-методологічні основи для вивчення впливів на масову політичну свідомість, їх систематизація, визначення публічно-управлінських зв'язків як формотворчих у системах впливів. Потребують наукового вивчення питання практики здійснення формотворчих впливів на масову політичну свідомість у сфері публічного управління, зокрема через інструментарій державного управління та місцевого самоврядування. Архетипні засади масової політичної свідомості формуються у динамічному взаємозв'язку з управлінськими впливами, у тому числі державницькими, громадськими, політичними, публічно-управлінськими. Тому виявлення таких впливів, вивчення їх природи, особливостей дозволить сформувати таку парадигму публічного управління, яка б в основі своїй мала оптимізацію щодо врахування публічного попиту на управлінський вплив, зокрема у питаннях формування громадської думки, позиції, політичних настроїв.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основні публічно-управлінські аспекти у взаємодії влади та суспільства у більшості концеп-

цій управління пов'язані з такими факторами як: ефективністю владно-управлінських структур щодо управління суспільним розвитком (Д. Істон, Р. Мертон, концепції біхевіористського напрямку та шкіл конфліктології в політології), наявність підтримки певних політичних процесів громадянами, їх сприйняття та оцінка діяльності політичних інститутів та їх політичних рішень (Г. Алмонд, К. Левенштейн, К. Дойч). У наукових колах існує думка, що ті пласти психічного — масового, групового, індивідуального, які залучаються до здійснення політичних процесів, можна окреслити як політичне психічне, або політичну свідомість або політичну психіку, або соціально-політичну психіку. Виявлення та вивчення особливостей певних компонентів політичної психіки посилює взаємодію елементів системи публічного управління та суспільства. Психічні пласти масової політичної свідомості, що виникають у розвитку політичних процесів у суспільстві, сприймаються суспільством та оцінюються ним, є предметом дослідження здебільшого політичної психології. Владні та інші інституції здатні змінювати психіку людини, формувати політичні цінності, впливати на взаємодію з іншими людьми та ін. Люди,

які здійснюють владу та які підпорядковуються владі, виявляють при цьому психічні якості, властивості лише галузі політики [1, с. 28]. Взаємовідносини між суб'єктами публічного управління та суспільством потребують системного підходу, врахування багатьох чинників розвитку управлінської парадигми, що частково розкривається сучасними науковцями [2; 3; 4]. Здебільшого дослідники виокремлюють конкретні об'єкти сфери взаємовідносин публічного управління та громадськості в частині формування громадської думки, політичних настроїв, політичної культури, які входять як складові елементи у поняття масової політичної свідомості [5; 6].

Отже, питання виявлення та вивчення архетипних засад та формотворчих процесів масової політичної свідомості, управлінських впливів на її властивості, розвиток, змістове навантаження залишаються актуальними питаннями для науковців та практиків у політично-владних, публічно-управлінських, соціально-психічних сферах співіснування влади та суспільства.

Мета статті — здійснити аналіз поняття масової політичної свідомості з метою виявлення основних формотворчих її компонентів та можливих впливів публічного управління на архетипні засади масової політичної свідомості. Для цього у статті поставлено такі завдання:

- виявити формотворчі елементи масової політичної свідомості та фактори впливу на її розвиток;
- надати характеристику особливостям архетипних засад масової політичної свідомості;

- розкрити публічно-управлінський аспект у частині здійснення можливих впливів на формування масової політичної свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема управління масовою політичною свідомістю має на меті створення сприятливих умов для уникнення конфронтаційних настроїв у суспільстві, політичних конфліктів, для узгодження політичних інтересів учасників політичної діяльності у суспільстві, для забезпечення стабільності політичної системи.

Основними елементами, що впливають на формування масової політичної свідомості та є предметом впливів, у тому числі управлінських, є наступні:

- політичне свідоме, що набуває форми політичних програм, теорій політичної системи, концепцій політичних партій, напрямів розвитку суспільства та ін.;

- політичне несвідоме, що проявляється у потребах, інтуїції, бажаннях мас;

- політичне підсвідоме.

Політичне свідоме — у науці прийнято трактувати як “політична свідомість”, як її основний складник. Це власне і є сукупність свідомих форм відображення політичного життя суспільства у рамках масової свідомості. *Політичне несвідоме* — трактування несвідомого як компонента свідомості викликає дискусії у дослідників. Вважається, що включаючи свідоме і несвідоме в одне поняття, слід вживати для нього іншу назву — масову психіку, наприклад. Поряд з цим поняттям у психології існують схожі поняття, такі як “со-

цістальна психіка”, “масове психічне”. У контексті даного дослідження поняття “масова політична свідомість” вважається сукупністю усіх свідомих, несвідомих та підсвідомих елементів. На роль несвідомого у масовій свідомості звернув увагу К. Г. Юнг [7, с. 22]. Політичний досвід масового суб’єкта, його політичні уявлення він трактував як сукупність архетипів – несвідоме відображення дійсності у формі кодів, образів, символів. У своїх дослідженнях учений зосередився передусім на колективному несвідомому, давніх образах, символах, котрі зберігають у собі колективні уявлення, бажання. Архетипові символи Юнг вважає базовими при формуванні міфології, релігії, сновидінь, мистецтва і літератури. Для створення популярної ідеї, теорії, програми слід звертати увагу на її архетипову основу, використання якої одразу підвищує рівень сприйняття масового суб’єкта. *Політичне підсвідоме* – часто вважають складовим елементом несвідомого. Масове підсвідоме, за Юнгом, володіє психічною енергією, що часто використовується харизматичними особами. Масовий суб’єкт не в змозі впливати на своє підсвідоме, адже тільки сильні індивіди свідомо можуть сприйняти власне підсвідоме та підкорити його. Політичне масове підсвідоме формується під впливом політичної пам’яті суб’єкта,

його політичного досвіду та політичних стереотипів. Врахування цього впливу дозволяє відстежити динаміку активності підсвідомого.

Важливим питанням для дослідження на сьогодні вважається проблема співвідношення свідомих, несвідомих та підсвідомих компонентів у публічно-управлінському аспекті. Сформувавши певне співвідношення, можна вивчати управлінські впливи на дані елементи. Для більш точного розуміння публічно-управлінського аспекту формування масової політичної свідомості як психолого-політичного явища, слід виокремити конкретного суб’єкта. У системі управління такий масовий суб’єкт – це об’єкт впливів та управлінських процесів керуючої підсистеми (публічно-управлінської, партійної, громадської).

Масова політична свідомість є складовою суспільної свідомості та пов’язана з іншими видами свідомості. Щоб окреслити місце масової свідомості, варто сформувати поділ суб’єктів (носіїв) свідомості на такі рівні (рис. 1):

Основними характеристиками масового суб’єкта як носія масової політичної свідомості у контексті даного дослідження (з позицій впливу на масову політичну свідомість) можна вважати:

- постійну участь масового суб’єкта у політичному житті суспільства;

Рис. 1. Схематичне зображення суб’єктів свідомості у соціальній структурі

“маса існує, поки є недосягнута ціль” [8, с. 331];

- сприйняття політичної дійсності через певні «фільтри»: політичну культуру, стереотипи (традиції, політичні цінності, норми політичної поведінки, норми сприйняття та ін.);

- наявність спільної масової політичної думки;

- схильність до формування масових рухів;

- консерватизм щодо зміни елементів політичної культури, політичних стереотипів;

- тенденцію до трансформації сучасних політичних цінностей та уявлень;

- рівність учасників.

Суб'єктами масової свідомості дослідники переважно вважають великі групи людей, основну частину населення, певні соціальні групи, суспільство в цілому. Сукупність типових та нетипових соціальних утворень, на думку автора, є суб'єктом масової політичної свідомості, адже чітко виокремити групу у масі досить складно. Як правило, групування громадян здійснюється за певними критеріями (однакові політичні переконання, подібне вирішення тих чи інших проблем та ін.). Основним джерелом для таких досліджень є соціологічні опитування та статистичні дані. Та слід мати на увазі, що більшість реальних даних щодо політичних переконань у суспільстві, настроїв, політичної готовності населення до певних дій неможливо отримати лише за допомогою вивчення анкет, здійснення опитувань та ін. Варто також враховувати умовність поділу на групи й існування нетипових груп. Суспіль-

ні класи вважаються одними із суттєвих носіїв політичної свідомості, їх соціальні особливості формують та впливають на свідомість певних груп у суспільстві.

Формування масової політичної свідомості здійснюється під впливом багатьох факторів (їх наявність та вагомість залежить від виду структури, мети виділення таких факторів, конкретних ситуацій, стану політичної ситуації, потреб учасників політичних процесів та ін.). Основними факторами, що впливають на формування масової політичної свідомості є такі:

- стан політичного досвіду та пам'яті суспільства;

- суспільні інститути (громадські, партійні, державні інституції тощо);

- діяльність ЗМІ;

- міжособистісні комунікації, що сприяють формуванню свідомості на рівні груп;

- зовнішнє середовище (національно-культурні особливості, рівень економічного, соціального, політичного та інших видів розвитку, конкретні політичні та соціальні ситуації та ін.);

- рівень політизації суспільства (рівень включеності індивідів у політичну більшість суспільства, стан поінформованості у суспільстві щодо політичної дійсності);

- стан політичної культури як носія політичних норм, стандартів, стереотипів, що впливають на масову політичну свідомість, на всіх рівнях (свідомому, несвідомому, позасвідомому т. д.).

- співвідношення політичних інтересів масового суб'єкта та реальних можливостей їх задоволення. Тут вза-

ємодіють такі фактори: об'єктивний (реальна дійсність) та суб'єктивний (політичні уявлення громадян та політичні оцінки про реальну дійсність);

- політичні орієнтації та ідеологія, лінія політичної поведінки лідерів регіону.

Важливими компонентами масової політичної свідомості є політичні установки у суспільстві, що характеризуються готовністю до активної політичної діяльності (чи навпаки — бездіяльності). Процес формування таких установок та фактори, що здійснюють на них вплив, проходять декілька етапів у масовій політичній свідомості. Тому основними складовими масової політичної свідомості на формотворчому рівні можна вважати:

1) політичні знання суспільства (когнітивний елемент масової політичної свідомості);

2) політичне сприйняття;

3) політична оцінка (переосмислення, співставлення з індивідуальним, колективним, масовим політичним досвідом, стереотипами та ін.);

4) політична готовність (схильність до формування політичної думки, сприйняття політичної установки, готовність до певної політичної поведінки).

Формування масової політичної свідомості відбувається у двох фазах: пасивній (що передбачає формування політичної пам'яті, політичної культури та налаштовано на внутрішньо масові потреби й уявлення) та активній (яка передбачає формування оціночних уявлень у масовій свідомості, їх сприйняття та формування політичної готовності масового суб'єкта) (рис. 2).

Розглянемо основні стадії формування масової політичної свідомості. Отже, політичне знання — стадія, на котрій основними формотворчими елементами виступають політична пам'ять та політичний досвід. На основі політичного досвіду та пам'яті, що мають історичне походження, та з врахуванням відображення у масовій свідомості сучасних політичних явищ, проходить процес формування елементів політичної культури. Предметними елементами політич-

	Пасивна фаза		Активна фаза	
Стадії формування масової політичної свідомості:	Політичні знання	Політичне сприйняття	Політична оцінка	Політична готовність
Основні складові масової політичної свідомості:	Політична пам'ять Політичний досвід	Політична культура Політичні уявлення	Політичні стереотипи Масові політичні настрої	Масова політична думка Масові політичні рухи Політична установка
Переважаючі компоненти	Раціональна складова	Емоційна (ірраціональна) складова	Раціональна складова	Емоційна (ірраціональна) складова

Рис. 2. Компоненти формування масової політичної свідомості

ної культури слід вважати політичні цінності, політичні установки, уявлення, норми політичної поведінки, традиції та інші політичні інститути. Найбільш вагоме місце у даному переліку посідають політичні цінності, оскільки їх врахування дозволяє ефективно проводити зміну масової політичної свідомості загалом. Читке визначення елементів дозволить точно окреслити межу політичної культури. Адже відомі випадки, коли до політичної культури були віднесені різні соціально-культурні, економічні та інші складові культури. Формування предметних елементів політичної культури здійснюється під час взаємодії масового суб'єкта та політичної системи, чи окремих її елементів. Отже, політичній культурі притаманний еволюційний розвиток, хоча це і достатньо довготривалий процес, адже пов'язаний він зі змінами давніх стереотипів політичної свідомості та поведінки. Її можна трактувати як кодову політичну систему суспільства, адже політичні норми, цінності, установки, норми поведінки, символи, тобто сукупність предметних та ідеальних форм накопичують, зберігають та передають політичний досвід, формують політичну пам'ять. Це свого роду результати людської діяльності, що пов'язані з функціонуванням публічно-управлінських впливів.

У контексті даного дослідження політична культура виступає як один з важливих базових складових масової політичної свідомості, що формує певні стереотипи політичної поведінки на основі історичного досвіду та сучасних політичних змін. Політичне сприйняття тісно

пов'язане з політичною культурою. Дослідження теоретичних аспектів управління масовою свідомістю передбачає обов'язкове врахування культурного чинника. Суттєвий вплив на дослідження здійснюють такі науки як психологія, соціологія, соціальна та політична психологія, антропологія, що не можуть розглядати діяльність людей поза культурним контекстом.

При формуванні політичної оцінки основний формотворчий вплив мають політичні стереотипи та масові політичні настрої. Політичні стереотипи можна трактувати як невід'ємні компоненти масової політичної свідомості. Політичні стереотипи — це сукупність політичних уявлень, що утворюються у масовій політичній свідомості на основі політичного досвіду та пам'яті, політичних сподівань. Основні їх характеристики: стійкість до змін, спрощення політичної реальності, консерватизм та інші. Особливістю політичних стереотипів є спрощення процесу сприйняття та оцінки політичної реальності у свідомості. Політичні стереотипи формуються на рівні мас та великих груп, чинять вплив на колективну та індивідуальну масову політичну свідомість. Часто маніпулятори використовують їх як ефективну ціль для маніпулятивних технологій, оцінюючи їх як фільтри, через котрі проходить процес сприйняття. Використання повторень слів та образів створюють стереотипне уявлення, яке залягає у підсвідомості. Зміна політичного стереотипу — процес складний, багаторівневий. Формування технологічних розробок слід здійснювати на

таких рівнях як: за об'єктом зміни — масовий, груповий, колективний; за функціональним змістом — економічний, політичний, соціальний; за технологічним змістом — інформаційний, психологічний, біологічний та ін.; за сферою діяльності розповсюджувачів — політичний, соціальний, військовий, економічний, медійний та ін.

Управлінський вплив на процес формування політичного стереотипу здійснюється на:

- 1) формування міжгрупової взаємодії як передумови до виникнення політичного стереотипу;
- 2) зростання відмінностей між елементними утвореннями у масі;
- 3) прагнення громадян до зменшення відмінностей у конкретній групі, масі;
- 4) продукування політичних установок за допомогою різноманітних засобів масової інформації;
- 5) формування на базі політичних стереотипів політичної реклами, програм політичних партій, стратегій розвитку соціальних, політичних, економічних сфер держави та ін.;
- 6) обмеження кількості політичних стереотипів, використання котрих забезпечує високу ефективність при формуванні політичних установок у масовій свідомості.

Ефективність стереотипів мислення яскраво проявляється під час голосування, коли більшість виборців керуються не стільки своїми інтересами чи іншими раціональними мотивами, скільки типовими стереотипами масової свідомості, що домінують на даному етапі. У кожній конкретній групі сформований свій конкретний набір стереотипів.

Здебільшого органи публічної влади нехтують масовими політичними настроями, які трактуються як особливі психічні стани у суспільстві, що є переходом від емоційних станів до формування чіткої позиції (масової політичної думки). Влада, політичні партії, різноманітні громадські організації часто вдаються до спроб зміни політичних настроїв у суспільстві, використовуючи для цього інформаційні заходи, різного роду маніпуляції, розповсюджують міфи та ін. Мета такої діяльності — управління масовими політичними настроями з подальшою зміною політичних установок, свідомості, і, як наслідок, управління масовою політичною поведінкою.

Увага дослідників здебільшого прикута до вивчення політичної готовності, яка синтезує у собі попередні стадії (знання, сприйняття, оцінки) та є більш вимірюваною. Основними базовими складовими політичної готовності слід вважати — політичну думку, політичний рух та політичні установки, які відображають схильність населення до певної політичної поведінки. Це завершальна активна стадія у циклі формування масової політичної свідомості. Обмежуючими факторами при формуванні масової політичної думки є: певні соціальні та політичні умови у суспільстві, доступність та достовірність інформації. Факторами, які прямо чи опосередковано чинять вплив на процес формування масової політичної думки в контексті діяльності органів публічної влади, є:

- політичний досвід та знання масового суб'єкта;

- доступність та повнота офіційної інформації;
- наявне інформаційно-психологічне середовище;
- стан політичної культури у суспільстві;
- рівень розвитку демократичних інститутів;
- рівень економічного розвитку;
- розвиток соціальної інфраструктури.

Методи впливу на масову політичну свідомість залежать від компетенції та форм діяльності як публічних інституцій, так і публічних службовців [10]. Оскільки компетенція державної органу - це нормативно закріплена сукупність його владних повноважень (прав і обов'язків) та юридичної відповідальності, то основу формування меж дії системи впливу складають владні повноваження усіх гілок влади [11; 12]. Розкрито авторський підхід щодо змісту повноважень конкретних органів публічної влади та компетенційних зв'язки з іншими органами. Розподіл влад відіграє важливу роль для становлення та розвитку теорії компетенції органів публічної влади, яка формує компетенційні межі діяльності, у тому числі і щодо здійснення управлінських впливів.

Необхідним елементом оперативного управління має стати аналіз стану масової політичної думки через відомі основні такі методи як спостереження, анонімне анкетування, соціологічні дослідження та ін. Основна проблема, що до цього часу не вирішена у даному процесі — виокремлення об'єктивного референта. Адже часто думка певних груп, формувань перекладається на

думку усього соціуму. Іншими проблемами, які часто зустрічаються при врахуванні масової політичної думки, є:

- наслідування (індивід обирає такий тип оцінки, поведінки, який відповідає поведінці інших);
- відсутність у більшості опитованих певної конкретної думки щодо певної проблематики;
- формулювання запитань та анкет, що часто підсвідомо наштовхує на певні відповіді (схиляє респондентів до певного вибору);
- елемент замовлення питань вивчення масової політичної думки певними політичними чи соціальними інститутами (політичними партіями, науковими інституціями, аналітичними, соціальними центрами та ін.);
- відсутність достовірної інформації щодо даної проблематики.

У сфері здійснення публічного управління важливо враховувати, що процес формування елементів масової політичної свідомості не завжди проходить з врахуванням наукових рекомендацій чи висновків наукових досліджень. Як правило, використовуються лише поверхневі теоретичні узагальнення, що виключають системне врахування багатьох глибинних процесів. Поділ процесу формування на фази (активну та пасивну), виокремлення чотирьох основних його стадій концептуально визначає місце та роль кожної складової масової політичної свідомості у лише загальному управлінському процесі. Необхідно враховувати також формотворчі впливи окремих суб'єктів публічного управління на масову політич-

ну свідомість, рівень доцільності та потреб управлінських впливів, властивості окремих елементів, ефективність здійснення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Процеси політичного сприйняття, політичної оцінки, уявлень та очікувань суспільства відображені у політичній свідомості громадян, окремих політичних груп, суспільства загалом. Масову політичну свідомість визначають як суб'єктивне відображення масовим суб'єктом політичних відносин, сфери політичної системи та всіх пов'язаних із ними явищ. Це один із багатьох видів масової свідомості, що формується під впливом як подій політичного так і управлінського середовищ. Публічне управління через інструменти державного управління та місцевого самоврядування здійснює вплив на формування політичної свідомості населення у частині формування політичної пам'яті, культури, думки та настроїв. Формотворчі процеси відбуваються у сферах інформаційного, адміністративного та психологічного забезпечення здійснення публічного управління.

2. Архетипні засади масової політичної свідомості сформовані основними її елементами: політичне свідоме, що набуває форми політичних програм, теорій політичної системи, концепцій політичних партій, напрямів розвитку суспільства та ін.; політичне несвідоме, що проявляється у потребах, інтуїції, бажаннях мас; політичне підсвідоме. Особливості архетипних засад виявлено в основних складових масової політичної свідомості та надано їм

характеристику: політичні знання суспільства; політичне сприйняття; політична оцінка; політична готовність.

3. Публічно-управлінський аспект розкрито у частині здійснення можливих впливів на формування масової політичної свідомості з позиції поділу формотворчих процесів на дві фази: пасивну (що передбачає формування політичної пам'яті, політичної культури та налаштована на внутрішньо масові потреби й уявлення) та активну (яка передбачає формування оціночних уявлень у масовій свідомості, їх сприйняття та формування політичної готовності масового суб'єкта). Це дало змогу виявити фактори, які прямо чи опосередковано впливають на процес формування масової політичної свідомості. Публічно-управлінський аспект у питаннях формування масової політичної свідомості розкрито у частині виявлення проблем визначення суб'єкта формування; виявлення впливів на основні складові масової політичної свідомості; регулювання процесів життєдіяльності групових спільнот; формування політичної культури, політичної думки та інших складових масової політичної свідомості.

Перспективи подальших досліджень знаходяться у площині взаємовідносин публічної влади та суспільства, здійснення публічного управління в контексті формуючих впливів на масову політичну свідомість та її складові, формування компетенцій органів публічної влади та публічних службовців в контексті здійснення можливих впливів на масову політичну свідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яременко А., Яременко І. Політичні рушення та інформаційні системи: пошук міжсистемної взаємодії // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. 2002. Вип. 4. С. 352–358.
2. Системні чинники взаємодії політики і управління : наук. розробка / авт. кол. : В. А. Ребкала, Е. А. Афонін, В. А. Шахов та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова. Київ : НАДУ, 2010. 40 с.
3. Бажинова О. А. Взаємодія органів публічної влади з громадськістю як чинник демократизації державного управління. Державне будівництво. 2011. № 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/6/08.pdf>
4. Мамонов І. Л. Публічне управління, державне управління, соціальна політика та місцеве самоврядування як складові соціального управління. Державне управління: теорія та практика. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_4
5. Висоцький О. Ю. Громадська думка як головний об'єкт впливу легітимацийних технологій. Гілея: науковий вісник. 2012. № 2 (57). С. 254–258.
6. Бодров В. Г. Інформаційна економіка і публічне управління: безпекові виклики та можливості становлення належного економічного врядування в Україні. Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. 2016. № 3–4. С. 44–55.
7. Юнг К.Г. Архетип и символ. М: Ренессанс, 1991. 214 с.
8. Канетти Э. Масса и власть : пер. с нем. М.: Ad Marginem, 1997. 527 с.
9. Ольшанский Д. В. Массовые настроения в политике. М : Грин-Ди, 1995. 345 с.
10. Акімов О.О. Професійні компетенції державних службовців як чинник модернізації вищої освіти. Публічне урядування (1). С. 189–199.
11. Карпа М. І. Розвиток публічної служби в Україні: компетенційний підхід : монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 264 с.
12. Карпа М. І. Предметна компетенція органів публічної влади. Актуальні проблеми державного управління. 2019. Вип. 3 (71). С. 50–56.

REFERENCES

1. Yaremenko, A., Yaremenko, I. (2002). Politychni rushennia ta informatsiini systemy: poshuk mizh systemnoi vzaiemodii [Political movements and information systems: search between systemic interactions]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria: filosofski nauky – Bulletin of the University of Lviv. Series: Philosophical Sciences, 4, 352–358 [in Ukrainian].
2. Rebkalov, V. A., Afonin, E. A., Shakhov, V. A., et. al. (2010). Systemni chynnyky vzaiemodii polityky i upravlinnia [Systemic Factors of Policy-Management Interaction: Sciences. development]. V. A. Rebkala, V. A. Shakhova (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
3. Bazhynova, O. A. (2011). Vzaiemodiia orhaniv publichnoi vlady z hromadskistiю yak chynnyk demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia [Interaction of public authorities with the public as a factor of democratization of public administration]. Derzhavne budivnytstvo – State building, 2. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/6/08.pdf> [in Ukrainian].
4. Mamonov, I. L. (2012). Publichne upravlinnia, derzhavne upravlinnia,

- sotsialna polityka ta mistseve samovriaduvannia yak skladovi sotsialnoho upravlinniav [State Administration, Public Administration, Social Policy and Local Self-Government as Components of Social Management]. Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka - Public administration: theory and practice, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_4 [in Ukrainian].
5. Vysotskyi, O. Yu. (2012). Hromadska dumka yak holovnyi ob'ekt vplyvu lehitymatsiinykh tekhnolohii [Public opinion as the main object of influence of legitimation technologies]. *Hileia - Gilea*, 2(57), 254–258 [in Ukrainian].
 6. Bodrov, V. H. (2016). Informatsiina ekonomika i publichne upravlinnia: bezpekovi vyklyky ta mozhlyvosti stanovlennia nalezhnoho ekonomichnoho vriaduvannia v Ukraini [Information Economy and Public Management: Security Challenges and Opportunities for Becoming Good Economic Governance in Ukraine]. *Naukovo-informatsiinyi visnyk Akademii natsionalnoi bezpeky - Scientific-informative bulletin of the National Security Academy*, 3–4, 44–55 [in Ukrainian].
 7. Jung, C. G. (1991). Arkhetip i simvol [Archetype and symbol]. Moscow: Izd-vo “Rennesans” [in Russian].
 8. Canetti, E. (1997). *Massa i vlast* [Masse and Macht]. Moscow: “Ad Marginem” [in Russian].
 9. Olshanskiy, D. V. (1995). *Massovye nastroeniya v politike* [Crowd mood in politics]. Moscow: Grin-Di [in Russian].
 10. Akimov, O. O. (2016). Profesiini kompetentsii derzhavnykh sluzhbovtziv yak chynnykh modernizatsii vyshchoi osvity [Professional competencies of civil servants as a factor in the modernization of higher education]. *Publichne uriaduvannia – Public Governance*, 1, 189–199 [in Ukrainian].
 11. Karpa, M. I. (2018). Rozvytok publichnoi sluzhby v Ukraini: kompetentsiinyi pidkhid [Development of Public Service in Ukraine: Competency Approach]. Lviv: LRIDU NADU [in Ukrainian].
 12. Karpa, M. I. (2019). Predmetna kompetentsiia orhaniv publichnoi vlady [Subject matter competence of public authorities]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Actual problems of public administration*, 3(71), 50–56 [in Ukrainian].